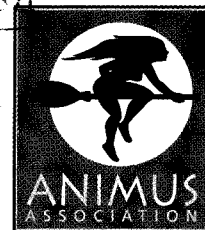

Адрес:
София 1000,
ул. „Екзарх Йосиф“ 85
тел./факс: (+3592) 983 5205
983 5305, 983 5405
e-mail: animus@animusassociation.org
www. animusassociation.org

Address:
85, Ekzarh Yossif St.
1000 Sofia, Bulgaria
Tel./Fax: (+3592) 983 5205 03.05.2018г.....
983 5305, 983 5405
e-mail: animus@animusassociation.org
www. animusassociation.org

КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

ФОНДАЦИЯ АСОЦИАЦИЯ АНИМУС
Изх. №. <u>A-106</u>
Дата..... <u>3.05.2018г.</u>

ДО: **КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ**
1594 София, бул. Дондуков № 1

ОТНОСНО: **СТАНОВИЩЕ ВЪВ ВРЪЗКА С КОНСТИТУЦИОННО ДЕЛО № 3/2018:**
КОНВЕНЦИЯ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ЗА ПРЕВЕНЦИЯ И БОРБА С
НАСИЛИЕТО НАД ЖЕНИ И ДОМАШНОТО НАСИЛИЕ

УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

Благодарим за възможността да изразим своето становище във връзка с искането на 75 народни представители от 44-то Народно събрание за предварителен нормен контрол за установяване на съответствието на Конвенцията на Съвета на Европа за превенция и борба с насилието над жени и домашното насилие (Истанбулската конвенция) с българската Конституция.

Трите разпоредби, които са конкретен предмет на искането за становище на Конституционния съд, са съответно чл. 3, буква „в“, чл. 12, ал. 1 и чл. 14, ал. 1 от Конвенцията.

(1) Чл. 3, буква „в“ от Конвенцията въвежда определение на „пол“ (*gender* на английски език и съответно *genre* на френски език): „пол“ означава социално изградени роли, поведения, дейности и характеристики, които определено общество смята за подходящи за жените и за мъжете“. Следва да се има предвид, че това определение се въвежда *единствено и изключително за целите на Конвенцията*, които са защита на жените от всички форми на насилие, превенция, преследване и премахване на насилието над жени и домашното насилие. Конвенцията се фокусира върху борбата с насилието над жени, тъй като отчита структурната природа на насилието над жени и факта, че жените и момичетата са изложени на по-големи рискове от насилие, основано на пола, както и това, че домашното насилие засяга предимно жените.

В самата Конституция няма определение за пол. За сметка на това, обаче, в самия ѝ преамбюл се прогласява равенството като общочовешка ценност. Равенството е прокламирано и в чл. 46, ал. 2: „Съпрузите имат равни права и задължения в брака и семейството“, а чл. 47, ал. 1 определя като право и задължение на родителите отглеждането и възпитанието на децата. Тоест, самата Конституция разглежда социалната роля съпруг и родител, която е еднаква и за двата пола.

Определението на „пол“ съгласно Конвенцията не противоречи на българската Конституция, която в чл. 6, ал. 2 изрично предвижда, че не се допускат никакви ограничения на права или привилегии, основани *inter alia* на пол.

В същия смисъл е и чл. 2, т. 3 от Закона за равнопоставеност на жените и мъжете, където равното третиране на жените и мъжете и недопускане на дискриминация и *насилие, основани на пола*, са изведени като един от основните принципи на държавната политика по равнопоставеност на жените и мъжете.

Законът за защита от дискриминация също така забранява (чл. 4, ал. 1) „всяка пряка или непряка дискриминация, *основана на пол*“.

Конвенцията говори за насилие, основано на пола, като не влага нищо по-различно от смисъла, в който се използва „пол“ в българската Конституция, Закона за равнопоставеност на жените и мъжете или Закона за защита от дискриминация.

Неразбираемо е защо българският превод на „gender“ с „пол“ в Римския статут на Международния наказателен съд (ратифициран със закон, приет от XXXIX Народно събрание на 15 март 2002 г. - ДВ, бр. 31 от 2002 г. в сила от 1 юли 2002 г.) не буди никакви противоречия, а един очевидно неудачен превод на „gender“ като „социален пол“ породил толкова яростни полемики. По смисъла на Римския статут „терминът „пол“ означава двата пола - мъжки и женски, в контекста на обществото. Терминът „пол“ няма никакво друго значение освен посоченото.“ (чл. 7, ал. 3). Предвид това, че Истанбулската конвенция е за борба с насилието над жени, то „пол“ няма по-различен смисъл от обичайното значение на думата, а именно мъжки и женски пол.

(2) Чл. 12, ал. 1 от Истанбулската конвенция изисква от страните, присъединили се към Конвенцията, да „предприемат необходимите мерки за насърчаване на промени в социалните и културни модели на поведение на жените и мъжете с цел изкореняване на предразсъдъци, обичаи, традиции и всякакви други практики, основани на идеята за малоценност на жените или на стереотипни роли за жените и мъжете“.

Преодоляване на стереотипите, основани на пола е изведен като друг основен принцип на държавната политика за равнопоставеност на жените и мъжете (чл. 2, т. 5 от Закона за равнопоставеност на жените и мъжете). Чл. 35, ал. 1 от Закона за защита от дискриминация задължава лицата, осъществяващи обучение и възпитание, както и съставителите на учебници и учебни помагала да предоставят информация и да прилагат методи на обучение и възпитание по начин, насочен към *преодоляване на стереотипи за ролята на жената и мъжа* във всички сфери на обществената и семейния живот.

И двата закона отчитат факта, че съществуващите стереотипи за ролята на жените и мъжете в обществото са в основата на неравнопоставеността между мъжете и жените и дискриминацията срещу жени. Ето защо е неясно какво несъответствие с Конституцията би могло да поражда разпоредбата на чл. 12, ал. 1 от Истанбулската конвенция.

Съгласно изследване на Евробарометър от юни 2017 г.¹ българите са „рекордьори“ по полови стереотипи в Европа, като 81% считат, че ролята на жената е да се грижи за дома и

¹ Special Eurobarometer 465: Gender Equality 2017.

семейството, а на мъжа – да печели пари. Индексът за равенство между половете,² изготвен от Европейския институт за равнопоставеност между половете, показва, че в държави, където измерените от индекса равнища на равенство между половете са по-високи, насилието срещу жените се счита за по-неприемливо и е по-вероятно жените да докладват за случаи на насилие.

Ние си даваме сметка, че ратифицирането на Истанбулската конвенция няма да промени обществените нагласи с магическа пръчка, но ще постанови началото на тези промени и ще заяви категорично позицията на държавата на нулева търпимост към насилието над жени.

Стереотипните модели за мястото и ролята на мъжете и жените се установяват не само по отношение на българските граждани, но и по отношение на българския съд. Така например в своето становище № 32/2011 Комитетът на ООН за премахване на всички форми на дискриминация срещу жените установява, че България не е изпълнила задълженията си по Конвенцията и е нарушила правата на жалбоподателката и дъщеря ѝ. Комитетът посочва, че „действията на властите почиват на стереотипно схващане, че съпругът е висшестоящ и че неговото мнение трябва да се възприема сериозно, като не отчитат факта, че домашното насилие засяга в много по-голяма степен жените в сравнение с мъжете“ (стр. 15 от становището).

В друго становище (№ 20/2008), където се установява нарушение на българската държава по отношение на жертва на домашно насилие, Комитетът на ООН за премахване на всички форми на дискриминация срещу жените изтъква „традиционни стереотипи за ролята на жената в брака“, които съдебното решение отразява, и заключава, че отказът на съда да издаде постоянна защита срещу домашно насилие се базира на „стереотипни, предубедени и дискриминационни понятия за това какво съставлява домашното насилие“ (стр. 19 от становището). Ето защо Комитетът препоръчва на българската държава да осигури задължително обучение за съдии, адвокати и правоохранители за домашното насилие и половите стереотипи.

(3) Третата разпоредба на Истанбулската конвенция, за която се иска становище за съответствие с Конституцията, е чл. 14, ал. 1: „Страните предприемат, където е подходящо, необходимите стъпки за включване на съобразен с развиващите се възможности на учащите се учебен материал по въпроси като равнопоставеност между жените и мъжете, нестереотипни роли на пола, взаимно уважение, ненасилствено разрешаване на конфликти в междуличностните отношения, насилие над жените, основано на пола, и право на лична неприкосновеност, в официалните учебни програми и на всички образователни равнища“.

Разпоредбата на чл. 14, ал. 1 от Истанбулската конвенция почти възпроизвежда цитирания по-горе чл. 35, ал. 1 от Закона за защита от дискриминация за въвеждане на обучение и възпитание, насочени към преодоляване на стереотипи за ролята на жената и мъжа във всички сфери на обществения и семейния живот. Гражданското образование е въведено във всички държави-членки на Европейския съюз в учебните програми за основно и средно образование.³ Гражданското образование дава на учениците знанията, уменията и ценностите, необходими за активното им ангажиране в обществото ни, което е в основата на демократичните европейски ценности. От своя страна основното право на лична свобода и неприкосновеност е прокламирано и

² <http://eige.europa.eu/rdc/eige-publications/gender-equality-index-2017-measuring-gender-equality-european-union-2005-2015-report>.

³ http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/139EN.pdf.

в самата Конституция (чл. 30, ал. 1). Не на последно място, разпоредбата оставя пълна свобода на преценка на страните по Конвенцията да въведат такова обучение *където е подходящо*.

(4) В допълнение, като организация, която над 23 години оказва директна подкрепа на жени и деца, жертви на домашно насилие, трафик на хора, и други форми на насилие, бихме искали да изразим категоричната си подкрепа за ратифицирането на Истанбулската конвенция и да изтъкнем някои нейни безспорни предимства, които ще запълнят празнотите в сега действащото законодателство – празноти в защитата и подкрепата на жени, жертви на насилие, които многократно сме установили в работата си.

До този момент сме оказали психосоциална подкрепа и кризисна интервенция на над 33,000 жени. Управляваме единствения кризисен център за настаняване на жени и деца, жертви на насилие, в София. Управляваме също така Националната телефонна линия за пострадали от насилие 02/981 7686 и 0800 18676, Националната телефонна линия за деца 116111 към Държавната агенция за закрила на детето и Комплекс за социални услуги за деца и семейства, които са държавно делегирани дейности.

Конвенцията въвежда изискването да се **криминализират всички форми на насилие над жени**, включително т.нар. преследване, психологическото насилие, насилствения аборт и стерилизация. Сега действащото законодателство не дава никаква защита срещу преследването, което практиката ни показва, че е все по-често срещана форма на насилие над жени. Също така в момента жена, която е жертва на насилие от партньор, с когото не живее на съпружески начала, не може да получи защита по Закона за защита от домашното насилие.

Конвенцията изисква държавата да отпусне **подходящи финансови и човешки ресурси** за мерки и програми за превенция и борба с всички форми на насилие, както и да гарантира **подходящо географски разпределени общи и специализирани услуги** за пострадали от насилие жени и момичета (подслони, гореща телефонна линия и др.). В момента на територията на страната действат едва 26 кризисни центъра – 18 са само за деца, и едва 8 са за настаняване на жени и деца, жертви на насилие. В 11 от 28 областни центъра няма никаква услуга за настаняване нито на жени, нито на деца, жертви на насилие, а в 18 от 28 областни центъра няма място за настаняване на жени, пострадали от насилие.

Конвенцията изисква да се приеме подходящ **механизъм за ефективно сътрудничество** на всички релевантни държавни органи и институции. Фондация „Асоциация Анимус“ разработи още през 2013 г., с участието на всички компетентни държавни органи, координационен механизъм по работа на случаи на домашно насилие. Този координационен механизъм все още не е приет, а липсата на такава рамка на координация и сътрудничество създава сериозни проблеми в работата ни по оказване на подкрепа и защита на жертви на домашно насилие.

Конвенцията задължава страните, присъединили се към нея, да **събират релевантна статистическа информация** за всички случаи на насилие, обхванати от Конвенцията. В момента такава статистика не се събира и дори не знаем истинските размери на проблема с домашното насилие в страната. Това не позволява да се предприемат и адекватни мерки в отговор на широко разпространеното насилие над жени и момичета.

Конвенцията въвежда задължение за свидетели на насилие и специалисти **да докладват случаи на насилие**, обхванати от Конвенцията. Съобщаването е сериозен проблем и много често жертвата не е в състояние сама да го направи поради различни причини (страх, невъзможност, риск

от още по-голямо насилие и т.н.). В този смисъл е и изискването разследването и наказателното преследване на форми на насилие, обхванати от Конвенцията, да не зависи изцяло от съобщаване/жалба от страна на жертвата.

Конвенцията изисква да се въведат **програми за извършители на домашно насилие**. В момента такива програми почти не съществуват в страната. Проблемът с домашното насилие няма как да се реши, ако се работи само с пострадалите от домашно насилие, а не се прави нищо с оглед промяна на насилственото поведение и преодоляване на агресията.

Конвенцията изисква да се приемат мерки, за да се гарантира, че **основания като традиции, култура, религия или обичаи** няма да се приемат като основания за формите на насилие, обхванати в Конвенцията. Сега действащото законодателство, въпреки че криминализира ранните или насилствени бракове, на практика не може да отговори на проблема с ранните ромски бракове, които продължават да се толерират от правоохранителните и правораздавателните органи.

УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

В дългогодишната си работа с жени и деца, жертви на насилие, сме извървели труден път на подобряване на законодателството и разширяване на кръга социални услуги в подкрепа и защита на жените и децата, жертви на насилие. Въпреки усилията от страна на гражданското общество и държавата, обаче, решенията за намаляване на насието и подкрепата на пострадалите от него остават недостатъчни. Насието продължава да ескалира – в дома, на улицата, в училището. Все повече деца стават жертва на насилие. Растат поколения, за които насието се превръща в норма. Това са бъдещите граждани на България!

Искрено вярваме, че ще вземете предвид нашето становище и при решаване на делото ще подходите с цялата отговорност към настоящите и бъдещи жертви на насилие над жени, на които българската държава е длъжник!

С уважение,

Мария Чомарова

Директор, фондация „Асоциация Анимус“